

ПУБЛІЦИСТИЧНА І НАУКОВА СПАДЩИНА ВОЛОДИСЛАВА ФЕДОРОВИЧА

Володислав Федорович був непересічною постаттю на горизонті галицького політикуму у 1870 – початку 1900-х років. Окрім політичної і меценатської діяльності важливою бачиться і його публіцистична спадщина та спроби наукової діяльності – невідлучної спадщини суспільно-політичного дискурсу того періоду. Публіцистична і наукова спадщина Володислава Федоровича не надто велика і її вплив на дискурсивний галицький тогочасний простір надто слабкий. Однак певні його ідеї були провісниками наукового і культурного поступу українців останніх трьох декад XIX століття. Вони були своєрідним фоновим відлунням його меценатської й політичної діяльності.

Наука, зокрема історичні дослідження, залишалися його захопленням усе життя. Якщо йдеться про історіософські ідеї та їх закорінення у філософські доктрини, то Володислав Федорович знову ж проявляє себе як послідовний позитивіст. Позитивістські ідеї досліджень В. Федоровича ґрунтуються на філософських доктринах Оґюста Конта і Герберта Спенсера. Вони формулюють як ідеї освітніх принципів, так і пропозиції перемін суспільних відносин.

Федорович аналізує, зокрема, становлення і розвиток культури і форм прояву мистецтва в залежності від клімату, географії – у суспільствах із достатньо високим рівнем економічного розвитку, а також у залежності від умов релігійно-політичних, зокрема, від впливу шляхти і духівництва, від правових і політичних умов суспільного буття – індивідуальної та суспільної свободи.

Ключові слова: Галичина, публіцистика, наукова спадщина, меценатство.

Постановка проблеми. Постать Володислава Федоровича була непересічною на горизонті галицького політикуму у 1870 – початку 1900-х років. Окрім політичної і меценатської діяльності, важливою бачить-

ся і його публіцистична спадщина та спроби наукової діяльності – невідлучної спадщини суспільно-політичного дискурсу того періоду.

Аналіз досліджень. Федоровичева наукова та публіцистична

спадщина у літературознавстві майже не досліджувалася. Окремі згадки про неї використані мною у публікаціях, у яких проаналізовано світоглядну його парадигму [13] та взаємини із польським малярем Артуром Гротгером [11].

У цій публікації розглянемо наукову та публіцистичну спадщину В. Федоровича у контексті доби та його суспільно-політичної, культурологічної та меценатської діяльності.

Виклад основного матеріалу.

Батько Володислава Іван Федорович [Про нього: 12], як це було у шляхетських європейських традиціях кількох попередніх віків – насамперед Просвітництва, після закінчення ним Тернопільської гімназії, відправив його у подорож по Європі, щоб син побачив світ, познайомився із тим, як функціонують інші політичні системи й живуть інші народи. Володислав відбув цю мандрівку, як писав у його короткій біографії Теодор Білоус, щоб із «особливостями систем [політичних і економічних] особисто познайомитися з їхніми хорошими і темними боками в існуванні цих держав, а саме Англії, Франції, Німеччини та інших, після критичних роздумів, поглибити» [4, с. 8]. Тоді ж він побував в Італії та Швейцарії [6, с. 632].

У 1868 – 1870 роках Володислав їде «продовжити навчання у Сорбонну та Французьку Колегію (*Collège de France*)» (тут він отримує диплом із права та політичних студій), у «*Ecole spéciale* – спеціальну

Колегію мистецтв і ремесел у Парижі, де «вивчав різні дисципліни», однак, «під час його перебування у Парижі помер його батько» і він змушений був повернутися додому [21, с. 3].

Можна припустити, що Володислав готував до захисту докторат і дві монографії («*Szkolnictwo ludowe w Anglii*»). *Część pierwsza: Historia szkolnictwa ludowego aż do zrewidowanej ustawy z roku 1862* («Народна освіта в Англії. Частина перша: Історія народної освіти аж до переглянутого закону 1862 року», 1873) та «*Studia polityczne, historyczne i filozoficzne*» («Політичні, історичні та філософські дослідження», 1879), власне, були його науковим доробком того часу.

Позитивістські ідеї цих досліджень Володислава Федоровича ґрунтуються на філософських доктринах Оґюста Конта і Герберта Спенсера. Вони формулюють як ідеї освітніх принципів, так і пропозиції перемін суспільних відносин.

Розглядаючи проблеми освіти з політичної перспективи, Володислав Федорович намагається аналізувати переміни, які розпочалися в освіті після французької революції й вплив цих реформ на сучасну освіту у Франції. Він приходить до переконання, що «абсолютистський уряд керує сам, а тільки від своїх підданих вимагає, щоб вони сліпо були слухняними. Представницький уряд підкоряється волі громадян, які свої права використовують безпосередньо через представницькі органи.

Але як кожному праву відповідає відносний обов'язок, так у самоврядуванні разом із правами й обов'язки покладаються на громадянина» [24, с. 12].

Школа, на його переконання, має формувати свідомих громадян, зокрема, й тих, хто міг би займатися у майбутньому парламентською діяльністю. «У абсолютистському уряді тільки одна особа є джерелом всіляких прав і всієї влади, інші мають тільки стільки, скільки ця особа їм надасть. Від її імени окремі уповноважені тільки виконують нагляд над іншими.

У представницькому уряді – так, як це визнає теорія – атрибути державної влади не є власністю одного – тільки усіх. Право розподіляється порівну на всіх громадян, кожен його має і виконує – через всезагальні вибори – роль суду присяжних: через вибори, остаточно через репрезентацію у гміні, повіті й державі загалом» [24, с. 15].

Сучасна система освіти, переконаний Федорович, – з її мертвими мовами й відірваністю від життя, є мертвою. Тому нова освіта мала б акцентувати на професійному вихованні, освоєнні фаху, а, одночасно, внести у програми загального виховання економічні, суспільні й політичні відомості, необхідні для тих, хто має пізніше брати участь у самоврядуванні – так, як це роблять у сучасній Англії та Америці.

Федорович зробив цікаве історіософське спостереження щодо того, як дві політичні системи Англії та Франції змінювалися під

впливом суспільних викликів: «В Англії, де політична свобода відкриває публічним змінам вільні шляхи, спокійно й природно пройшли ті реформи, за перемогу яких у Франції заплачено цілою серією насильств, страшною ціною крові та жахливих катастроф» [25, с. 11].

Підсумком цих позитивістських роздумвань є максима із есею «Про наші знання. Філософська студія»: «Знати правду, але не застосувати її в житті, – це для суспільства є тим самим, що її не знати» [24, с. 66].

У двох есеях, написаних у Парижі восени 1869 року, які присвячені розвитку мистецтва і культури, Володислав аналізує становлення і розвиток культури і форм прояву мистецтва в залежності від клімату, географії – у суспільствах із достатньо високим рівнем економічного розвитку, а також у залежності від умов релігійно-політичних, зокрема, від впливу шляхти й духовництва, від правових і політичних умов суспільного буття – індивідуальної та суспільної свободи.

У есеї «Про красне письменство» задекларовано ті ідеї, які потім звучатимуть у програмному слові при його обранні головою «Просвіти»: «Суму окремих одиниць, узятих разом, називаємо народом. Народ не піднесеться, якщо не піднесуться ті окремі одиниці. Вони ж можуть підвестися через моральність, розум і працю. Як заохотити до праці, як розум загалу розвинути, як нарешті піднести моральність у масах як не через школи і письменництво,

які в одному напрямку мають діяти на одиниці. В дитинстві школа формує особу, потім письменство [...]. Для того хто народ свій чи батьківщину любить, нехай той для неї не вмирає [...]. Нехай живе, але нехай для неї працює й [...] нехай починає реформи суспільства від себе» [24, с. 246].

У політологічних есеях «Про боротьбу старих і нових тенденцій» та «Політична еволюція нашого століття» він намагався прослідкувати, як в історії Франції відбувалося зародження і становлення ідеї державности і національної самосвідомости.

У 1870 році Володиславові Федоровичу, молодому дослідникові, який прагнув представити своє бачення змін в освіті, вдалося зустрітися із міністром освіти Франції й запрезентувати їй свої реформаторські ідеї.

У 1872 році в «Правді» Федорович опублікував статтю «Емпірична і утилітарна тенденція теперішньої науки». Вона була певними узагальненнями, які мали б стати, як видається, частиною його незреалізованого докторату, бо дуже тісно переплітається з ідеями, представленими в пізніше опублікованих «Політичних, історичних та філософських дослідженнях» [16, с. 169]. У цій публікації він із філософської перспективи позитивістичного світогляду намагається упорядкувати й класифікувати тенденції розвитку сучасної йому науки, означити місце гуманітарних та природничих наук у їх взаємодії.

Ця стаття є проявом віри в силу людського розуму, який здатний побачити й прослідкувати таємниці як природи, так і соціального простору людських організацій і суспільств як Спенсерівських конструкцій – подібних до живих організмів, і, навпаки, людського тіла як такого, що несе на собі печать механіцизму.

Але, поруч із тим, Федорович мав певність, що будь-яка система, народжена людським розумом, не здатна досягнути цілісности Божого плану, реалізацією якого є наш Усесвіт: «Кожна система і кожна доктрина зложена логічно і консеквентно – то робота штучна. Так як хемічні первістки звичайно змішані і зв[']язані з іншими тілами, як кришталі мінеральні в природі звичайно недокладні й несаможиттєві, так доктрини і системи наукові, релігійні й політичні – то штучна кристалізація мислей; звичайно в життю [в]они не докладні і не самостійні, – все [в]они помішані з іншими тілами, з іншими системами. Ані один систем, вимислений чоловіком, не дасться цілком перепроводити». Тож і «у цілій природі один великий систем усіх системів, після котрого Бог світ уложив, але чи його хто огорне, чих то зрозуміє в цілості? Те, що ми зрозуміємо, буде завсігди тільки частиною ви[ї]нятою з тої безконечної і безграничної цілості...» [16, с. 170]. Разом із тим «правдива і ретельна наука повинна собі поставити принципом, що кожда ідея перейти мусить іспит досвіду [...].

Жодна доктрина без іспиту того досвіду не повинна мати признання...» [16, с. 173].

Зреалізувати ідею захисту доктрину йому не вдалося. Після раптової смерті батька юність закінчилася. Володислав повертається із Парижа додому, щоб прийняти на себе обов'язки голови великої родини й господарства, яке провадив батько, зрештою, щоб долучитися до політичного, культурного та економічного життя Галичини.

Володислав Федорович бачив особливу перспективу розв'язання українського питання в Галичині. Він мав переконання, що українцям уже «досита чужої опіки – вона нам хісна не придбала. В містах і селах випирає днесь чужинець тубильця; по замках наших розмовляла чужина, а руських князів потомки стались жебраками, церкви наші нужденні, од власної шляхти опущені; священство наше в поруганю; народ занедбаний худобіє. Не маємо інших традицій, як лиш сумні споминки угнетення [пригноблення]; на наші пісні налягли жаль і туга» [3, с. 304].

Його інавгураційна промова при обранні головою «Просвіти» – це чітка програма українського консерватизму, провісниця сформульованих через півстоліття ідей В'ячеслава Липинського, нащадка польського шляхетського роду, який пропагував створення цілісної української нації (єдності «і мертвих, і живих, і ненарождених» за Шевченком), де, незважаючи на неминучі соціальні анта-

гонізми, «народ-нація» поєднає й селянина-хлібороба, й робітника, й інтелігента, й українську «провідну верству» – «національну аристократію». Він був «свідомим великих перепон, котрі мені і так вже тернисту дорогу завалювати будуть». Однак узяти на себе відповідальність за Товариство йому «наказує повинність і серце: повинність, бо служити своєму народови – то найвища, найблагородніша ціль людського життя; серце, бо боротись за права моєї землі і мого народу – це думка й ідея мого життя» [3, с. 300].

Саме у цих словах – найповніша ідентифікація себе русином-українцем, сином своєї землі – Червоної Русі. Це проголошення себе націоналістом – націоналістом поневоленого народу, націоналізм якого – той самий, що й націоналізм поневолених і бездержавних поляків, чехів, словаків, словенців, хорватів – народів Габсбурзької монархії; націоналізм поневолених і бездержавних білорусів і українців – народів Російської імперії, які виходили із бездоріжжя неволі на битий шлях перетворення в модерні нації.

Справа народної освіти для Федоровича – одне із головних його наукових зацікавлень. Він переконаний, що справа «Просвіти» – це справа виживання українців-галичан, «у котрій ходить о наше я і не я, бути або не бути» [3, с. 300].

Завданням просвітницької діяльності є створення суспільного організму, який складатиметься

зі свідомих і освічених людей, що творитимуть громадські ради. Але «щоб були такі люди, громадам треба дати *просвіту*», бо, за Шарлем-Люї де Монтеск'є, в економічному плані процвітання країн «суть культивовані не в міру плодovitости землі, а в міру просвіти обивателів», в політичному – «лише просвічений чоловік може бути фактором політичним. Чоловік непросвічений в математиці політичній не єсть одиницею, а *нулем*, котрий лиш до якогось числа дописують. Тільки бо акторів на сцені політичній, кілька просвічених. Непросвічені люди належать до зоології, не до історії». Тому треба передовсім пам'ятати, що «скільки голів (членів) здобудемо для "Просвіти", стільки душ пробудимо до почуття свого *я*, – а се почуття скаже їм, що отся земля – то Русь-[Україна], а вони русини» [3, с. 301-302].

У тій же промові він окреслює суспільно-політичну та економічну ситуацію в Галичині: «Перебули ми історію нашої ночі страшенну – але перебули; уже займає[ть]ся зоря нового дня; уже підходить сонце, що народ наш до нового життя пробудить – а сонцем тим – *просвіта*. *Fiat lux, libertas erit* (Нехай буде світло – буде свобода! – *латинськ.* – *І. Н.*). Прийде і нас черга!» [3, с. 304].

Невід'ємним правом вільної людини він бачить право на своїй землі на свою власну мову. «Права наші – то права чоловіка, воля. Єсть то право кожного чоловіка, щоб другий не розпоряджував ним мов невільником своїм, щоб

другий не наказував єму мислити тою мовою, якою *він* хоче».

Невід'ємним правом кожного народу є, для Федоровича, право на свободу і незалежне існування. «Річ смішна! В краю, котрий носить ім'я руського королівства, в місті, котре вибудував пануючий князь руський і котре єго ім'я носить – суть ще доси люде божевільні, котрі нам, живим, в очи кажуть, що нас нема, котрі хочать бути сильніші від історії і відмовляють нам права до життя!

І для чого-ж ми не маємо мати того права?

Коли се право мають чотири мільйони мадярів, має десять мільйонів ляхів, то тим більше має його шістнадцять мільйонів русинів.

Справді, такі негатори Руси велику прислугу оддають нашій справі: вони піддержують наш патріотизм» [3, с. 303].

Тому, «я хочу, щоб усяка геґемонія над нашим народом скінчилася, щоб ніхто не опікувався нами проти нашої волі. Русь для русинів!» [3, с. 304].

Діяльність Федоровича як голови «Просвіти» спрямовувалася у різні напрямки: він листувався з міністерством віровизнань і освіти у Відні, щоб воно взяло на себе витрати на друкування шкільних підручників; займався організацією розповсюдження українських книжок; вносив прохання про розповсюдження українських книжок у Закарпатті, яке входило до земель Корони святого Стефана [7, с. 248].

У період його головування в 1875 році діяльність «Просвіти» стала предметом дискусії у Галицькому сеймі. Кілька польських послів вимагали припинити надання товариству краєвого дофінансування.

Через рік після заснування «Просвіти» її провід звернувся до Юліяна Лаврівського про сприяння отримання субсидій від Галицького сейму, й уже в 1870 році товариство отримало 1000 злотих ринських (2000 корон) на видавництво шкільних підручників. Оскільки віце-маршалок Галицького крайового сейму Лаврівський того ж року був обраний головою «Просвіти», упродовж кількох наступних років такі дотації, окрім українців, підтримувала й польська більшість сейму.

За п'ять років товариство видало 17 підручників. Загальний наклад цих видань – біля 17000 примірників.

Однак посол-«мамелюк» Станіслав Поляновський у 1875 році виступив на сесії Галицького сейму з критикою надання допомоги для українського театру та для «Просвіти», які, начебто поширюють національну ненависть та підбурюють селян проти землевласників. Ці його звинувачення були ґрунтовані на вирваних із контексту й перекручених цитатах із книжок «Що нас губить» і «Ластівка». Заперечуючи ці інсинуації, посол Стефан Качала нагадав Станіславові Поляновському, що подібних аргументів уживають німецькі шовіністи

в Познані, відмовляючи полякам у праві на національний розвиток [20, с. 158].

У цій ситуації голова «Просвіти» Володислав Федорович оголосив про дарунок для організації – 12 тисяч злотих ринських (24 тисячі корон), щоб відкинути потребу в отриманні краєвої заповоги, задекларувавши, що «Просвіта» є «товариством ні від нікого не залежним. Коли вона прийняла на себе труд видавати шкільні книжки, то робить се тільки для добра свого народу, а із грошей, які край має обов'язок давати на видання шкільних книжок, здає точні рахунки. А щодо видавництва популярних книжечок, то “Просвіта” стоїть під опікою лиш одного права. Що можна писати полякам або німцям, те писати не може бути заборонено русинам. Ані посол Поляновський, ані сейм не мав права цензурувати популярних видань. Однак же, щоб увільнити “Просвіту” на майбутнє від таких закидів неприхильних людей, я відступаю й дарую “Просвіті” 12000 злотих, заінтабульованих на маєтку Клебанівка і сподіваюся, що при таких обставинах приниження Товариство заповоги не прийме. “Просвіта” є товариством людей незалежних, що мають завдання працювати для матеріального і морального піднесен[н]я свого народу. “Просвіта” не оглядається ні на пана Поляновського, ні на сейм, ні на Раду державну, тільки на сей 20-мільйонний народ, для якого є вона осередком народного життя,

котрого вона є серцем і головою. Лише сей нарід, а ніхто інший є наш суддя. І сей нарід дав нам уже доказ довір'я, розкупивши в сім році 30000 популярних книжечок» [10, с. 63-64].

Збори прийняли постанову не приймати крайової допомоги. Володислав Федорович, як голова «Просвіти», і член відділення – його двоюрідний брат Володимир Фердинанд Ганкевич надіслали до Галицького сейму лист, в якому йшлося про цю відмову від допомоги, щоб не давати приводів до наступних інсинуацій і щоб не мати якихось зобов'язань від своїх політичних супротивників. Одночасно у листі констатовалося, що «Просвіта» має обов'язки тільки перед своїми представниками, а над собою визнає тільки владу конституційних законів і найяснішого цісаря.

Упродовж восьми наступних років «Просвіта» ніякої запитанні з крайових фондів не отримувала. У 1884 році сейм без її прохання ухвалив на видавництва «Просвіти» 2000 корон. У наступні роки ця допомога поступово підвищувалася й у 1909 році вже становила 8000 корон. Загалом за увесь період «Просвіта» отримала з крайового бюджету трохи більше, ніж 405000 корон – біля 200000 злотих ринських.

Власне лише у той час, коли головою «Просвіти» був Володислав Федорович, розпочалася хвиля створення філій, яка поступово розпросторилося по усій Галичи-

ні. Перша філія товариства була заснована з ініціативи Маркила Желехівського (який певний час у 1880 році буде редактором «Діла») на початку 1875 року у селі Бортники біля Ходорова. Олександр Барвінський намагався того ж року заснувати філію організації в Тернополі. Однак намісництво відкинуло статут філії і заборонило «незаконно» утвореному товариству проводити будь-яку діяльність. Лише після втручання міністерства внутрішніх справ у Відні вдалося зареєструвати статут цієї філії. Володислава Федоровича на зборах у Тернополі 29 червня 1876 року не було; Головний відділ представляв Володимир Барвінський. Комісар староства Оробкевич (який був українцем за походженням), представляв на зборах владу й кілька разів переривав виступи Барвінського, добачаючи у ньому проти-законні елементи.

Наступного, 1877 року, при підтримці Володислава Федоровича, філії «Просвіти» було створено у Коломиї, далі, у 1878 році, – у Золочеві.

У середині 1880-х років «протягом двох-трьох літ вкрилося ціле північне Поділля справдешньою сіттю читалень, попри котрі почалися також організовувати хоральні дружини» [2, с. 318].

До 1914 року було засновано 77 філій товариства «Просвіта» у 49 повітових містах та у 26 містечках Східної Галичини, а також у двох повітових містах Лемківщини (у Новому Санчі та Яслі) [14, с. 154-155].

У грудні того ж 1873 року, коли Федоровича обрано головою «Прогресу», було утворене й Літературне товариство імени Шевченка, яке було покликане займатися видавництвом українських книжок. У 1892 році воно було перейменоване на Наукове товариство імени Шевченка і стало академічною інституцією бездержавного народу: почало виконувати функції Академії наук.

Уже після смерти Володислава Федоровича Олександр Барвінський згадував, що «виділ Н[аукового] Товариства ім. Шевченка не узгляднив моєї ради, щоби його іменовано почесним членом і тим способом приєднати його для посполування змагання Товариства, дарма, що й голова проф. Грушевський був сій справі прихильний» [2, с. 327].

Садиба Федоровича у Вікні стала культурним центром, відомим у цілій Галичині. Цю «свою родинну садибу і сад перебудував він за невеликі кошти, але з артистичним смаком у справжній Тускуліум» [4, с. 10]. Порівняння з Тускуліумом тут не випадкове й належить воно, швидше за все, самому Федоровичеві. Тускуліум – місто неподалік од Риму, в якому свої замські вілли мали чимало відомих багатих римлян: від Цезаря – до Цицерона. Тут зберігалися їх мистецькі скарби, тут розцвітала філософія й література, саме тут створені були Цицероном «*Tusculanae disputationes*» («Тускуліанські бесіди»).

Віконський Тускуліум пішов у небуття у полум'ї світової війни.

Не збереглися скарби, що зберігалися у ньому. Однак запалені там смолоскипи розсвітили досвітніми вогнями на якийсь час простір української культури в Галичині – поки ще зоря не заграла...

У Вікні була зібрана «багата бібліотека, вельми цінний і взірцево упорядкований архів, велика збірка старинних килимів і інших старих пам'яток (оружжя і т. п.)». Окрім «взірцевого і вельми багатого господарського статку» у дворі також була «славна на весь світ своїми взірцевими виробами килимарська школа з варштатами» [2, с. 323]. Власник Вікна передплачував усі українські часописи, які виходили у Галичині, історичні та культурологічні журнали польською мовою, а також замовляв і книжкові та журнальні видання іншими мовами – німецькою, французькою та англійською.

Про розмови й дискусії з Володиславом Федоровичем згадував Корнило Устиянович: «На Федоровича я не міг мати впливу. На те я мав мало науки. *Ex omnibus aliquid, ex toto nihil* (Всього потроху, в загальному – нічого. – латинськ. – І. Н.) кваліфікує добре на товариша, але не дає переваги. При тім я не був, ні славним малярем, ні великим поетом, тож і не диво, що мені там рожі не стелилися під ноги. Зате научився я много від Федоровича і від його товариства...» [15, с. 62].

Коли Іван Франко працював над книжкою про Івана Федоровича, засновник, власник і редактор

літературно-наукового і громадсько-культурного журналу «Зоря» (який видавався від 1880 року й уважався рупором народівців) Омелян Партицький вирішив передати редагування журналом Франкові. «Зоря» мала під Франковою орудою бути оновлена й реформована під нову концепцію. «Не майте ніякого сумніву», – запевняв Франка Партицький, – «я Вам дав слово і додержу свого слова. Розпишіть листи, вербуйте собі людей, а скоро поїдете з Вікна – “Зоря” невідмінно буде Ваша» [17, с. 497].

Однак після публікації у газеті «Kurjer Lwowski» анонімної статті (її автором був Михайло Павлик) «Moskalofilstwo i ukrainofilstwo między ludem ruskim w Galicyi» («Москвофільство та українофільство в українців Галичини»), в українофільському середовищі Галичини вибухнула хвиля невдоволення. У народовецьких колах, писав Франко до Драгоманова 13 грудня 1884, мовилося про молодих радикалів: «От глядіть, як “вони” пишуть тепер уже! [...] А що ж то вони будуть писати, коли дістануть “Зорю” у свої руки!» [17, с. 498].

Федорович повідомляв Франка 12 лютого 1886 року про його призначення редактором «Зорі»: «Щодо особистої справи Пана, про яку Пан писав, то було це першою моєю думкою і дуже би я того сам бажав. Однак потрібно це робити зграбно і особисто кожного з членів комісії обробити і прихилити до себе. Як буде засідання комісії, то

приїду зумисне завчасу і буду сам за тим ходити і клопотатися, може щось вдасться зробити» [5, с. 300].

Володислав Федорович і справді мав розмову з Омеляном Партицьким про можливість передання «Зорі» під редакторську оруду Івана Франка. Франко писав Кониському, що він «через Федор[овича] дізнався, що Парт[ицький] знов зачинає мати якісь інші думки зглядом “Зорі”. Я почасти й надіявсь того, коли дізнавсь, що Коц[овський] сповістив його о моїм намірі печатати в “Зорі” (хоч і без підпису) праці Др[агоманова] о Едіпі і взагалі порівнюючі студії над піснями і новелями. Що ж, я не набиваюсь на редакторство, хоч ти найліпше знаєш, з якою охотою я б його прийняв. Парт[ицький] мав виразитися перед Федор[овичем], що боїться, щоб я не зачинав якої полеміки з ким-небудь і щоб через те “Зоря” не потерпіла, а разом щоб я не знеохочував молодих талантів. А він їх досі заохочував! Що ж, як кажу, я не такий дуже лакомий на редакторство, а людей, котрих досі запросив до уділу, потрафлю і перепросити, хоч і як се прикро і унижаюче для мене» [17, с. 514-515].

Федорович погодився подати до нової «Зорі» свою статтю. Про неї, серед інших матеріялів, які отримав Франко для публікації, він писав до Драгоманова: «...Дістав я вчора статейку від В. Федоровича, в котрій він критикує коротко ліберальний буржуазний устрій...». Франко був переконаний, що «її

напечатання може зробити враження на нашу публіку» [17, с. 487].

Омелян Партицький слова не дотримав: Іван Франко не став редактором «Зорі», хоча уже й пориспував листи і в Галичині, й в Україні, й до Михайла Драгоманова з запрошеннями до співпраці. Журнал перейшов у власність Наукового товариства імени Шевченка. О. Партицький, як видавець, мав борги, а НТШ, намагаючись перебрати у свої руки «Зорю», пообіцяло йому ті борги списати.

Після довгих суперечок і перемовин між різними середовищами, зокрема й Київською громадою та народовцями, Франко погодився стати другорядним співредактором, як він себе назвав «робочим волонтером» «по 25 злотих ринських місячно» [17, с. 583]. Франко пояснюватиме і проблеми із публікацією його повісті «Захар Беркут» у «Зорі», й цю ситуацію з редагуванням «Зорі» «свинською вдачею» Партицького.

Після того, як у № 2 «Зорі» за 1886 рік були опубліковані «Афоризми» Володислава Федоровича, Іван Франко (який їх сам туди до публікації подав) писав у статті «Literatura rusińska» («Руська (українська) література»), опублікованій у журналі «Prawda», що ці «Афоризми» є певним відлунням «потужних громів, що кидалися на поляків і опосередковано на всю Слов'янщину апостолом ґерманізму у Пруссії, відлуння важкої форпостної боротьби в Познані», і написані, зокрема для того, щоб

ці «фатальні познаньські відлуння зробити якоюсь здоровою наукою для галицького суспільства, як польського, так і руського» [17, с. 138]. Контекстуально йшлося про політику ґерманізації Східної Пруссії і Познаньщини, провідником та ініціатором якої був Отто фон Бісмарк і про рішення Пруського парламенту про поступове усунення польської присутності на цих територіях шляхом викупу маєтків польської шляхти й осадництва там німців. Франко наголошує, що «хоч і не в безпосередньому зв'язку з познаньськими подіями, п. Федорович висловив тут багато здорових і вартих пам'яті думок про минуле слов'янських племен, а також про їх стосунки з іншими народами. "Слов'яни мають двох ворогів, – каже автор, – німців і єзуїтів. Німці хочуть забрати їхню землю, а єзуїти – душу"» [17, с. 138]. Далі Франко виокремлює ще одну з ідей Федоровича, яка є цікавим поглядом на право самовизначення націй і на політологічну проблему воєнних конфліктів між народами: «Народи, роздерті між кількома державами, прагнуть національного єднання. Народ – це природна підстава держави, а власне держава є лише суспільною організацією нації. Доки етнографічна карта не стане картою політичною, доти не буде на світі миру, бо доти будуть між народами гноблені й пригноблені. Ідеалом є те, щоб кожний народ жив для сам для себе» [17, с. 138]. Тим самим Володислав Федорович визначає

головну проблему як польського народу, держава якого була розділена між трьома сусідніми країнами, так і українського, етнічні землі якого були поділені й знаходилися під володінням двох держав. Іван Франко увиразнює це переконання Федоровича: «Отже, автономне становище русинів і загалом кожного слов'янського народу відзначене в цих словах дуже виразно. З цієї позиції автор не шкодує закидів усім тим, хто порушує ці засади: багато таких звинувачень дістається польській і особливо галицькій шляхті» [17, с. 139]. Знову ж, Франко зауважує абсолютну міжнаціональну толерантність Федоровичевих ідей: «Але автономізм п. Федоровича далекий від національної винятковості шовінізму, ґрунтується на гуманних почуттях та цивілізаційних інтересах. "Народ бореться за свої людські права, а в тій боротьбі здобуває разом і національні". Ці слова – це не лише наука, здобута з історичних фактів, а й водночас вказівка, в якому напрямі повинні провадитися національні змагання» [17, с. 139].

Публікація у «Зорі» «Афоризмів» Федоровича була пов'язана й із цензурними проблемами, бо в листі до Драгоманова 2 лютого 1886 року Франко писав, що цей номер журналу «опізнився задля конфіскації, а конфіскований був за афоризми Федоровича» [18, с. 22].

Очевидно, що після цензурної конфіскації «Зорі» Франко пробував подати інформацію про це до польських видань. Федорович же

у листі до нього 23 лютого писав: «Прошу Пана наполегливо зараз про ті афоризми і про цілу цю справу нічого не писати до польських видань, постільки тепер є дуже невідповідна хвиля до атаки на поляків через ситуацію, яку створила промова Бісмарка і нечуване роздражнення та іритацію, в яку зараз поляки потрапили. В осине гніздо, в яким тут сидимо, порушене і розвітрене, не треба зараз туди класти руку. З іншого боку, не треба бити слабого або раненого і в тій хвили, де сам Бог їх так тяжко ударив. Не потрібно їх нам рухати – було б це нешляхетно і нетактовно» [5, с. 301].

У епістолярії Федоровича до Франка (ці листи написані польською мовою) інколи між іншими політичними, суспільними справами виявляється й зацікавлення літературою. У листі з травня 1885 року з'являється ім'я Тараса Шевченка. Іван Федорович писав: «Познайомився я тут з однією росіяною, яка знала Шевченка і оповідала мені деталі одного його любовного епізоду з останніх літ життя його. Занотував це для "Зорі" як причинок до його біографії, цікавий тим, що його оповів свідок начний, постільки діялось це в домі її тітки, де вона тоді перебувала ще дівчиною» [5, с. 299]. Ця історія кохання Шевченка, яку почув Федорович, ніколи, на жаль, не була опублікована.

Олександр Барвінський привідкрив завісу над механізмом номінування таємних радників та

призначення членів верхньої палати Райхсрату у Відні: «Тоді був міністром-предсідником колишній товариш Федоровича з Терезіянської академії, д-р Ернест Кербер, котрому я представив сю справу і вказав на великі заслуги В. Федоровича коло розвитку нашого домашнього промислу та народно-го господарства. Д-р Кербер радо згодився на мою пропозицію, і тоді покликав В. Федоровича на до-смертного члена Палати вельмож австрійської Державної ради» [2, с. 327]. Володислав Федорович був іменованим членом Палати вельмож у грудні 1902 року.

Українська галицька еліта не зуміла скористатися його обранням до верхньої палати Райхсрату. Неприхильне ставлення до Федоровича, «а крім того і тодішні відносини в австрійському правительстві, знеохотили В. Федоровича так, що [він] не брав участі в засіданнях Палати вельмож і за[й]нявся науковою роботою. Від довшого часу збирав він матеріяли до великої історичної праці про 1809-ий рік і видав її перший об'ємистий том у французькій мові» [2, с. 327].

Через роки донька Володислава Федоровича Дарія Віконська згадуватиме у приватному листі, як вона допомагала батькові шукати матеріяли про цю епоху: «Добу Наполеона я знала краще від що-небудь іншого, бо протягом кількох літ я прочитала усі можливі твори про нього до бюлетенів "London gazette" включно, тому що батько мій тоді писав щось з того часу і я

мусіла глядіти за матеріялами. Тепер багато забула; мене особисто він (Наполеон. – *I. H.*) яко людина не дуже цікавить і не дуже його люблю, хоча подивляю» [9, Арк. 62(зворот)].

Ці історичні дослідження Володислава Федоровича, присвячені були війні Варшавського герцогства з Австрією 1809 року, яка була частиною воєн Наполеона й завершилася Шенбруннською мирною угодою між Францією та Австрією. Таке зацікавлення Федоровича пов'язане з тим, що наслідком цієї угоди було приєднання до Російської імперії Тарнопольського краю – аж до 1815 року, коли ця угода була денонсована Віденським конгресом.

Критика українок негативно зустріла ці публікації. У рецензії на монографію, про перебування двору архикнязя Франца Д'Есте в Кракові в 1809 році – «*Franz IV, Erzherzog von Österreich-Este, Herzog von Modena, und die polnische adelige Gesellschaft in Krakau im Jahre 1809*» (Відень, 1912), запитують: «Тепер постає питання: що це за брошура? Автор назвав її історичним нарисом, який ґрунтується на досі невідомих і не введених у обіг документів з 1809 року. [...] Вигадав усе це п. Федорович на підставі своїх власних уявлень про правдоподібність. Постає питання, чи взагалі вартувало видавати цей цілком фантастичний псевдо-історичний опус?» [26].

Епоха Позитивізму посилює цікавість до історії, історичних до-

сліджень, які стають надзвичайно популярними. Володислав Федорович і сам береться за історичні студії, й фінансує різні наукові проекти. Він спонсорував археологічні розкопки у Вікні (тут у могилах були знайдені римські монети та посуд), у Товстому (неолітична стоянка) [22], кам'яного кургану у Новосільцях, Княжої могили у Чернихівцях.

Наука, зокрема історичні дослідження, залишалися його захопленням усе життя. Якщо йдеться про історіософські ідеї та їх закорінення у філософські доктрини, то Володислав Федорович знову ж проявляє себе як послідовний позитивіст: «Історик в упорядкуванні й трактуванні матеріялу мусить чітко притримуватися хронологічного порядку і факт за фактом – чи він більше, чи менше цікавий або важливий під певним оглядом – без пропусків і перескакувань із однаковою увагою відкопувати, верифікувати і знаходити правильне насвітлення кожного з цих фактів [...]».

Історик служить тільки історії, а історія є збором віднайдених, перевірених й упорядкованих хронологічно фактів, як склад автентичних матеріялів, як музей для працї тих, які або черпають із нього відомості, необхідні для своїх цілей – історик-популяризатор, письменник, поет, або беруть ці факти як основу для досвіду й доказів – для правд і прав, які вони прагнуть пізнати й сконструювати» (есеї «До окреслення понять: філософ та історик») [24, с. 232-233].

Володислав Федорович також став меценатом розкопок у княжо-му Галичі (Крилосі), які проводив Ізидор Шараневич і допоміг опублікувати звіт із цих розкопок та влаштувати на початку 1889 року археологічну виставку у Львові [1, с. 326]. Окрім того, за кошти Володислава Федоровича (400 злотих ринських) було видано альбом світлин із цієї виставки, зроблених знаним львівський фотографом Едвардом Тшемеським.

Ізидор Шараневич у звіті з розкопок писав про основні відкриття, зроблені під Крилосом: знайдено залишки костела святого Станіслава, збудованого на фундаменті церкви святого Пантелеймона; фундаменти замкової палацової церкви князя Володимирка Галицького і кам'яна труна, яка нагадує саркофаг великого князя київського Ярослава Мудрого у Софії Київській; фундаменти церкви над Бідуном та костела святої Анни – на дорозі із Галича до Калуша; монастирської церкви святого Іллі та восьмикутних будівель, можливо, веж, поховання епохи Середньовіччя [27].

Деякі із археологічних знахідок зберігалися у Вікні у власності Федоровича.

13 травня 1890 року газета «Діло» повідомляла, що у «містечку Товстїм, [у] добрах п. Волод[ислава] Федоровича, в пов[іті] скалатськїм, виорав двірський парубок на полі, званїм 'окопи', належачїм до товстецької церкви, старинний скарб, складаючийся з

майже тисяч штук монет срібних, дуже старинних і рідк[існ]их. Попри ґроші празькі короля В'ячеслава II з р. 1278, з котрих кілька єсть перестемпльованих стемплями польськими, угорськими і навіть французькою лілією, та попри молдаво-волоські монети, [з]находяться [там] також гроші Золотої і Кримської орди, найрізніших видів і знаків, а між ними много брактеатів (із латинського *bractea*, бляха; – старонімецькі монети з тонкої бляхи срібної, уживані від XI-ого до кінця XIV віку, найчастійше чеканені лиш по одній стороні). П[ан] Володислав Федорович, розвідавшись у придворнім кабінеті нумізматичнім у Відни о цінности скарбу, бо много з викопаних монет ще нігде не описано, має дарувати по однім примірнику до цісарского кабінету. Кілька монет чеських Впов. о. Чачковський із Товстого вручив редактору нашої часописи, а той знов передав їх до музею “Просвіти”».

Працюючи в архіві Польської бібліотеки у Парижі над 3 частиною «1809. Campagne de Pologne» («1809. Польська кампанія») Федоровичеві вдалося знайти рукопис – частину спогадів генерала Яна Канти Юліяна Серавського. Швидше за все ця постать цікавила Володислава тому, що той був сучасником його батька, боровся за відновлення Польської держави. Під час повстання Костюшка Серавський вступив до війська, брав участь у битві під Рацлавіцями.

У свіжоутвореній армії Князівства Варшавського він був уже в ранзі полковника – як командира VI полку піхоти. Під час наполеонівських воєн став генералом бригади, а потім Наполеон Бонапарт надав йому титул барона Французької імперії.

Пізніше, під час повстання 1831-го, Серавський повернувся до військового ремесла й став генералом дивізії. «...І хоча головну битву, в якій він брав участь у той час – під Вроновим – він програв», однак «виконав обов'язок вождя і жовніра, змагаючись у перших шеренгах і наражаючись на смерть» [23, с. 4].

Окрім написання французькою мовою багатотомної історії про 1809 рік і наполеонівські війни, Федорович у 1907 році мав намір створити велику синтетичну працю українською мовою, яка б охоплювала «географію, етнографію, історію, культуру і т. п. До сего мали бути покликані заводові українські письменники й учені» [1, с. 328]. У листуванні із Олександром Барвінським він запрошував його разом із сином, доктором Богданом Барвінським, до Вікна, пропонуючи обговорити детальний план цього видання. Однак брак коштів через неурожай не дозволив реалізувати цей проєкт [8, с. Арк. 41-42].

Висновки. Публіцистична і наукова спадщина Володислава Федоровича не надто велика і її вплив на дискурсивний галицький тогочасний простір був надто слабкий. Однак окремі його ідеї стали

провісниками наукового й культурного поступу русинів/українців останніх трьох декад XIX століття. Вона були своєрідним фоном відлунням його меценатської й політичної діяльності, а, водночас, субстратом, на якому виростатиме творча постать його доньки – української галицької мистецтвознавці й письменниці Дарії Федорович-Віконської (Малицької).

Список використаних джерел

1. Барвінський О. Володислав Федорович. *Ілюстрований календар товариства «Просвіта» з літературним збірником на переступний рік 1920*. Річник 42. Львів 1919. С. 322–328.
2. Барвінський О. Спомини з мого життя. Нью-Йорк–Київ: Смолоскип, 2004. Частина перша та друга.
3. Бєсїда Вол[одислава] Федоровича, виголошена на загальних зборах “Просвіти” дня 10 (22) Мая // “Правда. Письмо літературно-політичне”. 1873. Рік VI, Ч. 1. С. 299–304.
4. Бѣлоусъ [Т.]. Введеніе. *Владислава Ивановна Федоровича Гадки* / Издаль Бѣлоусъ. Коломыя: Накладомъ Михаила Бѣлоуса 1883.
5. Горак Р. Біографія на замовлення. *Українське літературознавство*. № 68. Львів: Львівський університет імені Івана Франка 2006. С. 260-305.
6. Кравченко О. Володислав Федорович (1845–1917). *Шляхами Золотого Поділля*. Том 3. Нью-Йорк–Париж–Торонто: Наукове Товариство ім. Шевченка, 1983. С. 632-634.
7. Купчинський О. Відомі та маловідомі постаті національної науки та культури. Львів 2011.
8. Листи Володислава Федоровича до Олександра Барвінського // Львівська наукова бібліотека імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. Фонд 11 (Барвінські). Справа 2606.
9. Листи Ліни і Миколи Малицьких до Йосафата Скрутеня // Центральний державний історичний архів у Львові. Фонд 376 (Фонд Івана Йосафата Скрутеня). Опис 1. Справа 101.
10. Лозинський М. Сорок літ діяльності Просвіти (В 40-літній Ювілей Товариства). Львів 1908.
11. Набитович І. Володислав Федорович та Артур Гротґер. Забуті сторінки однієї приязні. *Studia polsko-ukraińskie* / Red. V. Sobol, Warszawa: Uniwersytet Warszawski, 2019. nr 6. S. 115-134.
12. Набитович І. Дерево життя літературного роду: Іван Федорович, Володислав Федорович, Дарія Віконська. Київ: Дух і Літера, 2018. (Серія «Постаті культури»).
13. Набитович І. «Русь – для русинів!». Концепція національної ідентичності Володислава Федоровича – українського візіонера, письменника, ученого. *Окриленість словом. Збірник наукових праць на пошану професора Степана Хороба*. Івано-Франківськ: Видавництво Прикарпатського університету ім. Василя Стефаника, 2019, С. 603–612.
14. Перський Степан [С. Шах]. Популярна історія товариства «Просвіта». Львів: Діло, 1932.
15. Устиянович К. М. Ø. Раевській и російській панславизмъ. Споминки зъ пережитого и передуманого, Львів 1884.
16. Федорович В. Емпірична и утилітарна тенденція теперішньої науки. *Правда. Письмо літературно-політичне*. 1872. Рік V, Число IV. С. 168-173.
17. Франко І. Листи (1874 – 1885) // Idem. *Зібрання творів: У 50 томах*. Том 48. Київ: Наукова думка, 1986.
18. Франко І. Листи (1886 – 1894) // Idem. *Зібрання творів: У 50 томах*. Том 49. Київ: Наукова думка, 1986.
19. Франко І. Література руська // Idem. *Додаткові томи до Зібрання творів у н'ятдесяти томах*. Том 53. Київ: Наукова думка, 2008. С. 137-141.
20. Чорновол І. Українська фракція Галицького крайового сейму. 1861–1901 (Нарис з історії українського парламентаризму). Львів 2002.
21. Habdank-Hankiewicz C. R. v. Wladislaw R. v. Fedorowicz. Wien 1909.
22. Fedorowicz W. Rozkopka mogiły u stóp gór Miodoborskich. *Przegląd archeologiczny*. Lwów 1888. Zeszyt IV. S. 186-190.
23. Fedorowicz W. Słowo wstępne // Sierakowski Jan. *Wspomnienia z 1809 roku* / Ogłosił i

wstępem opatrzył Władysław Fedorowicz. Lwów 1911, S. 3-4.

24. Fedorowicz W. Studya polityczne, historyczne i filozoficzne. Lwów 1879.

25. Fedorowicz W. Szkolnictwo ludowe w Anglii. Część pierwsza. Lwów 1873.

26. Morawski K. M. Książki. Historia. *Museion*. Rok III. Zeszyt X. Kraków MCMXIII. S. 82.

27. Szaraniewicz I. O rezultatach poszukiwań archeologicznych w okolicy Halicza w r. 1884 i 1885. *Przegląd archeologiczny*. Lwów 1888. Zeszyt IV. S. 3-89.

References

1. Barvin'skyi O. Volodyslav Fedorovych. *Illustrovniiy calendar tovarystva «Prosvita» z literaturnym zbirnykom na perestupnyi rik 1920*. Richnyk 42. Lviv 1919. S. 322-328.

2. Barvin'skyi O. Spomyyny z moho zhyttia. New York-Kyiv: Smoloskyp, 2004. Chastyna 1 ta 2.

3. Besida Vol[odyslava] Fedorovycha, vyholoshena na zahalnych zborach "Prosvita" dnia 10 (22) maya. *Pravda*. 1873. Rik VI. Ch. 1. S. 299-304.

4. Bilous [T.]. Vvedeniye . *Wladyslava Ivanova Fedorovycha Hadky* / Izdal Bilous. Kolomyya: Nakladom Michaila Bilousa 1883.

5. Horak R. Biohrafiiya na zamovlennia. *Ukrainskie literaturoznavstvo*. № 68. Lviv: Lvivskiy universytet imeni Ivana Franka 2006. S. 260-305.

6. Kravcheniuk O. Volodyslav Fedorovych (1845–1917). *Shliahamy Zolotoho Podilla*. T. 3. New York-Paris-Toronto: Naukove Tovarystvo im. Shevchenka, 1983. S. 632-634.

7. Kupchyn'skyi O. Vidomi td malovidomi postati natsionalnoyi nauky ta kultury. Lviv 2011.

8. Lysty Volodyslava Fedorovycha do Oleksandra Barvin'skoho // Lvivska naukova biblioteka imeni Stefanyka. Viddil rukopysiv. Fond 11 (Barvin'ski). Spr. 2606.

9. Lysty Liny Mykoly Malytskych do Yosafata Skrutenia // Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi archiv u Lvovi. Fond 376 (Fond Ivana Yosafata Skrutenia). Op. 1. Spr. 101.

10. Lozyn'skyi M. Sorok lit diyalnosti Prosvity (V 40-litniy Yuviley Tovarystva). Lviv 1908.

11. Nabytovych I. Volodyslav Fedorovych ta Artur Grotgter. Zabuti storinky odniyeyi pryazni. *Studia polsko-ukraińskie* / Red. V. Sobol, Warszawa: Uniwersytet Warszawski, 2019. nr 6. S. 115-134.

12. Nabytovych I. Derevo zhyttia literaturnoho rodu: Ivan Fedorovych, Volodyslav Fedorovych, Dariya Vikons'ka. Kyiv: Duch i Litera, 2018. (Seria «Postati kultury»).

13. Nabytovych I. «Rus' – dla rusyniv!». Kontseptasiya natsionalnoyi identychnosti Volodyslava Fedorovycha – ukrain'skoho vizionera, pys'mennyka, uchenoho. *Okrylenist' slovom. Zbirnyk naukovykh prats' na poshanu profesora Stepaba Khoroba*. Ivano-Frankiv'sk: Vydavnytstvo Prykarpatskoho universytetu, 2019. S. 603-612.

14. Perskyi Stepan [S. Shakh]. Popularna istoria tovarystva «Prosvita». Lviv: Dilo, 1932.

15. Ustyianovych K. M. F. Rayevskiy i rossiyskiy panslavizm. Spomyyny z prezhytoho i perezdumanoho. Lviv, 1884.

16. Fedorovych V. Empirychna i uytilytarna tendentsiya teperishnioyi nauky. *Pravda*. 1872. Rik V, Ch. IV. S. 168-173.

17. Franko I. Zibrannia tvoriv: U 50 t. T. 48. Kyiv: Naukova Dumka, 1986.

18. Franko I. Zibrannia tvoriv: U 50 t. T. 49. Kyiv: Naukova Dumka, 1986.

19. Franko I. Literatura rus'ka. Idem. *Dodatkovy tomy do Zibrannia tvoriv: U 50 t. T. 53*. Kyiv: Naukova Dumka, 2008. C. 137-141.

20. Chonovol I. Ukrain'ska fraktsiya Halits'koho krayovoho seymu. 1861–1901 (Narys z istoriyi Ukrain'skoho parlamentaryzmu). Lviv 2002.

21. Habdank-Hankiewicz C. R. v. Wladislaw R. v. Fedorowicz. Wien 1909.

22. Fedorowicz W. Rozkopka mogiły u stóp gór Miodoborskich. *Przegląd archeologiczny*. Lwów 1888. Zeszyt IV. S. 186-190.

23. Fedorowicz W. Słowo wstępne // Sierakowski Jan. *Wspomnienia z 1809 roku* / Ogłosił i wstępem opatrzył Władysław Fedorowicz. Lwów 1911, S. 3-4.

24. Fedorowicz W. Studya polityczne, historyczne i filozoficzne. Lwów 1879.

25. Fedorowicz W. Szkolnictwo ludowe w Anglii. Część pierwsza. Lwów 1873.

26. Morawski K. M. Książki. Historia. *Museion*. Rok III. Zeszyt X. Kraków MCMXIII. S. 82.

27. Szaraniewicz I. O rezultatach poszukiwań archeologicznych w okolicy Halicza w r. 1884 i 1885. *Przegląd archeologiczny*. Lwów 1888. Zeszyt IV. S. 3-89.

Ihor NABYTOVYCH

*Professor of the Maria Curie-Skłodowska
University (Lublin, Republic of Poland)
<https://orcid.org/0000-0001-9453-158X>
ihor.nabytovych@mail.umcs.pl*

**PUBLICISTIC AND SCIENTIFIC HERITAGE
OF VOLODYSLAV FEDOROVYCH**

Volodyslav Fedorovych was an extraordinary figure on the horizon of Galician politics in the 1870s and early 1900s. In addition to his political and philanthropic activities, his journalistic legacy and attempts at scientific activity are also considered important – an inseparable legacy of the socio-political discourse of that period. The journalistic and scientific legacy of Volodyslav Fedorovych is not too great and its influence on the Galician discursive space of that time is too weak. However, certain of his ideas were harbingers of the scientific and cultural progress of Ukrainians in the last three decades of the 19th century. They were a kind of

background echo of his philanthropic and political activities.

Science, in particular historical research, remained his passion throughout his life. If we are talking about historiosophical ideas and their rooting in philosophical doctrines, Volodyslav Fedorovych again shows himself as a consistent positivist. The positivist ideas of V. Fedorovych's research are based on the philosophical doctrines of Auguste Comte and Herbert Spencer. They formulate both ideas of educational principles and proposals for changes in social relations.

Fedorovych analyzes, in particular, the formation and development of culture and forms of artistic manifestation depending on climate, geography - in societies with a sufficiently high level of economic development, as well as depending on religious and political conditions, in particular, on the influence of the nobility and clergy, on legal and political conditions of social life – individual and social freedom.

Keywords: Galicia, journalism, scientific heritage, patronage.